

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th January, 2025

AQLI ZAIF BOLALAR

Izzatillayeva Sevara Jahongir qizi
Toshkent Kimyo xalqaro universitet
Special pedagogy fakulteti talabasi
+998881987780

Annotatsiya:

Aqli zaif bolalarning ijtimoiylashuvdagi qiyinchiliklari. Bolalarda murakkab nuqsoni borligi Aqli zaif o'quvchilarning idroki ularning taffakuri. Bunday bolalar uchun maxsus pedagogik yondashuvlar va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimi zarurdir va ota onalarni qo'llab quvvatlashi. Ushbu maqolada aqli zaif bolalarning xususiyatlari, muammolari va ularni ijtimoiy hayotga moslashtirish yo'llari haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: Aqli zaif bolalar, maxsus ta'lim psixologiya yordamida, defektologiya, reabilitatsiya markazlari, ota-ona yordamida ijtimoiy ko'nikmalar, inklyuziv ta'lim, aqli rivojlanish, bolalar tarbiyasi

Аннотация: Трудности социализации умственно отсталых детей. Представление умственно отсталых школьников о том, что дети имеют комплексную инвалидность, является их мышлением. Для таких детей необходимы специальные педагогические подходы и система социальной поддержки, а поддержка родителей рассматривается в данной статье. обсуждаются пути их адаптации к общественной жизни.

Ключевые слова: Умственно отсталые дети, специальное образование с помощью психологии, дефектологии, реабилитационных центров, социальные навыки с помощью родителей, инклюзивное образование, интеллектуальное развитие, воспитание детей.

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th January, 2025

Annotatesion:

Difficulties in socialization of mentally retarded children. The idea of mentally retarded schoolchildren that children have a complex disability is their thinking. Such children need special pedagogical approaches and a system of social support, and parental support is considered in this article. The ways of their adaptation to social life are discussed.

Keywords: Mentally retarded children, special education with the help of psychology, defectology, rehabilitation centers, social skills with the help of parents, inclusive education, intellectual development, child upbringing

Bugungi kunda Respublikamizda 86 ta, jumladan, 4 ta tayanch harakati shikastlangan va nutqida nuqsoni bor, 14 ta ko'zi ojiz va zaif ko'ruvchi, 18 ta kar va zaif eshituvchi va 50 ta aqli zaif bolalar uchun ixtisoslashtirilgan hamda 22 ta sanatoriy shaklidagi ta'lim muassasalari faoliyat yuritib, ularda 28 159 nafar o'quvchi ta'lim va tarbiya oladi. Ushbu muassasalar tomonidan 8668 nafar nogiron bolalarga uyda yakka tartibda ta'lim beriladi. Shuningdek, umumiy o'rganish nogironligi (Buyuk Britaniyada) ilgari aqliy zaiflik (AQSh) sifatida ham tanilgan sezilarli darajada xarakterlanadigan umumiy neyrorivojlanish buzilishi. birinchi marta bolalik davrida namoyon bo'ladigan intellektual va moslashuvchan faoliyatning buzilishi. Aqliy nuqsonlari bo'lgan bolalar odatda 70 dan past bo'lgan aql-idrok koeffitsientiga (IQ) ega va kundalik hayotga ta'sir qiladigan kamida ikkita moslashuvchan xatti-harakatlarda nuqsonlar mavjud. DSM-5 ga ko'ra, intellektual funktsiyalarga fikrlash, muammolarni hal qilish, rejalashtirish, mavhum fikrlash, mulohazalar, akademik o'rganish va tajribadan o'rganish kiradi. Ushbu funktsiyalardagi kamchiliklar klinik baholash va individual standart IQ testi bilan tasdiqlanishi kerak. Boshqa tomondan, adaptiv xatti-harakatlar odamlarning kundalik hayotida vazifalarni bajarishni o'rganadigan ijtimoiy, rivojlanish va amaliy ko'nikmalarni o'z ichiga oladi. Amerikada aqliy zaiflik assotsiatsiyasi (AAMR) tomonidan "quyidagi moslashish qobiliyatining ikkita yoki undan ko'p sohalarida tegishli cheklovlar bilan bir vaqtda mavjud bo'lgan o'rtacha darajadan past darajadagi intellektual faoliyat" deb ta'riflanadi: aloqa, o'z-o'zini parvarish

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th January, 2025

qilish, uyda yashash, ijtimoiy ko'nikmalar. , jamiyatdan foydalanish, o'zini o'zi boshqarish, sog'liq va xavfsizlik, funktsional akademiklar, bo'sh vaqt va ish kabi cheklovlar namoyon bo'ladi "18 yoshdan oldin." Amerika ruhiy kasalliklar tasnifida DSM-5 va Kasalliklarning xalqaro tasnifi, o'n birinchi qayta ko'rib chiqish (ICD-11) "aqliy zaiflik" atamasi "aqliy nogironlik" atamalar bilan almashtiriladi, tarjima variantlari: "intellektual qobiliyatsizlik" , " Aqliy nogironlik") va "intellektual rivojlanish buzilishlari". Ushbu tasniflarda yangi atamalar. Oligofreniya" atamasi Emil Kraepelin tomonidan taklif qilingan . Ko'p jihatdan u aqliy zaiflikning zamonaviy kontsepsiyasi bilan sinonimdir. Shu bilan birga, oxirgi tushuncha biroz kengroqdir, chunki u nafaqat organik patologiya tufayli kelib chiqqan aqliy zaiflikni, balki, masalan, ijtimoiy-pedagogik e'tiborsizlikni ham o'z ichiga oladi va birinchi navbatda intellektual rivojlanish va ijtimoiy moslashuv darajasini aniqlash asosida tashxis qilinadi. XX asrning 90-yillaridan boshlab aqli zaiflarning xalqaro tasnifidan foydalana boshlandi, unga binoan bolalarni 4 guruhga bo'ladilar: yengil, o'rtacha, og'ir va chuqur darajadagi aqli zaiflik. Chet el psixologlari bola intellektual koeffitsientini aniqlashga asoslanadilar. Ma'lumotlarga ko'ra, yengil aqli zaiflikda 70 ga teng, o'rtachada 70 dan 50 gacha diapazonda, chuqurda 25 dan 0 gacha. Aqli zaif bolalarning dunyoga kelish sabablari turlicha. Odatda, endogen (ichki) va ekzogen (tashqi muhit) omillarini ajratish mumkin. Aniqlanishicha, aqli zaiflikning genetik shakllari ustun tursa, ular tug'ma aqli zaiflar soniga kiradi. Biroq buzilishlarning yuzagakelishida onaning yuqumli kasalliklari (masalan: qizilcha, homilaning alkogol bilan zaharlanishi, narkotiklar, dorilarni haddan ziyod iste'mol qilish, onaning endokrin kasalliklari, xromosomabuzilishlari) muhim rol o'ynaydi. Ona qornida rivojlanish davrida, tug'ruq paytida va bir-bir yarim yoshida olingan miya shikastlanishlari ma'lum ahamiyatga ega, shu bilan bir qatorda hozirgi iqtisodiy va ekologik vaziyat ham katta rol o'ynaydi. So'nggi yillarda bolalar rivojlanishining murakkab nuqsonlari muammosi keskinlashmoqda. VIII turdagi maxsus maktabo'quvchilari tarkibi og'irlashmoqda. Kar va zaif eshituvchi bolalar orasida aqli zaiflikning tarqalishi taxminan 10%, ko'r va qismankoruvchilar o'rtasida 20% ni tashkil etadi. Bir qator hollarda aqli zaiflik tayanchli-harakat tizimi buzilishlari bilan, autizm bilan birlashadi.

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th January, 2025

Tadqiqotlar ko'rsatishicha, murakkab nuqsonlar irsiy kelib chiqishga ega. Aqli zaif bolalarning ijtimoiylashuvdagi qiyinchiliklari Muloqot qobiliyatining cheklanganligi: Nutq va til ko'nikmalarining sust rivojlanishi ularga boshqalar bilan aloqada bo'lishni qiyinlashtiradi. Ijtimoiy ko'nikmalarining yetishmasligi: Mustaqil qaror qabul qilish, jamoaviy faoliyatda ishtirok etish va o'zini ifoda etishda muammolar. Tengdoshlar tomonidan rad etilish xavfi: Jamoatchilik orasida ularning farqlanishi ularda ruhiy bosim va izolyatsiya hissini kuchaytirishi mumkin. Moslashuv qiyinchiliklari: Yangi sharoit va holatlarga o'rganish sekin kechadi. Bolada murakkab nuqsonning borligi Murakkab nuqsoni borligi uning rivojlanishi yo'nalishini tormozlaydi, nuqsonlarni Icorreksiyalash imkoniyatini kamaytiradi, o'quv tarbiyaviy jarayonni tashkil qilishni sezilarli qiyinlashtiradi. Bunday bolalar bilan muvaffaqiyatli ish olib borish e'tibor va keng bilim doirasiga ega bo'lishni talab qiladi. Murakkab nuqsonli bolalar alohida jnuammoni yuzaga keltiradilar. Ular maxsus o'rganilishi kerak. Lekin bu turdagi tadqiqotlar hali juda kam. Aqli zaif o'quvchilar alohida toifa bolalarni tashkil etadi. Ular boshqa turdagi maxsus maktab o'quvchilaridan farq qiladilar. Biroq har bir VIII turdagi maktab o'quvchilari tarkibi turlicha. Shuninguchun Rossiyada yetakchi bolalar psixologlari tomonidan aqli zaif bolalar tasnifi ishlab chiqilmoqda. Odatda, ular klinik patogenetik prinsipga asoslanadilar (D.N. Isayev, 1982; M.S.Pevzner, 1959; G.Y. Suxaryova 1965 va boshqalar). VIII turdagi maxsus maktablarda ishlovchi defektologlar M.S.Pevzner taklif etgan tasnifdan foydalanadilar. Bu tasnif oligofren bolalar xulqi va psixik faoliyatlarini keltirib chiqaruvchi sabablarni tushunish imkonini beradi va korreksion-tarbiyaviy ishlar yo'llarini izlashni yengillashtiradi. M.S.Pevzner oligofreniyaning 5 ta asosiy turini ajratadi:

1. Oligofreniyaning murakkab bo'lmagan turi.
2. Neyrodinamikasi buzilgan oligofrenlar.
3. Ma'lum analizatorlari buzilgan oligofrenlar.
4. Shaxsi qo'pol buzilgan olifgorenlar.
5. Telbanamo xulqli oligofrenlar.

Aqli zaif o'quvchilarning idroki Idrok — bu inson analizatori yoki analizatorlar sistemasiga bevosita ta'sir etuvchi, narsa va hodisalarning butunligicha yoki ularning turli xususiyatlari o'zaro aloqasining shakllanish jarayonidir. Idrok turli

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th January, 2025

sezgilar asosida shakllanadi. Psixologiyada idrok quyidagilarga ajratiladi: ko'ruv, eshituv, taktil, ta'm bilish va hid bilish. Idrokning barcha turlarida harakatlanish sezgirligi muhim o'rin tutadi, biroq bularni inson ko'pincha idrok etmaydi. Idrok etishda nutq katta rol o'ynaydi. Narsa va hodisalarning so'zlar bilan ta'riflanishi, ular orasidagi mavjud o'zaro aloqa ta'minlanishini, abstraksiyasi va umumlashtirilishi idrok etilayotganlarning mazmunini ochishga yordam beradi. Idrokning obyektiv faoliyati inson faoliyatining ilgarilanganligidir. Shu bilan birga faoliyat, amaliyot idrokning rivojlanishiga, harakatlarning to'g'ri va to'la aks etishiga yordam beradi. Aqli zaif bolaning ruhiyati o'ziga xos sistemani aks ettirib, turli nuqsonlar va rivojlanishda orqada qolishlar to'laligicha faoliyatning ruhiy jarayonlariga ta'sir etadi. Bu holat idrokka ham taalluqlidir. Aqli zaif bolalar uchun maxsus pedagogik yondashuvlar va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimi ularning o'ziga xos ehtiyojlarini inobatga olgan holda rivojlanishiga ko'maklashadi.

Quyida ushbu yo'nalishlarda qo'llaniladigan asosiy yondashuvlar va qo'llab quvvatlash usullari haqida ma'lumot berilgan:

1. Individual ta'lim rejasi (ITR):
2. Ko'rgazmali va interaktiv usullar:
3. Sensorli o'quv metodikasi:
4. Qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish:
5. Logopedik va psixologik yordam:

Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimi Oilaviy qo'llab-quvvatlash: Maxsus maktab va markazlar: Jamoatchilik faoliyati va dasturlari: Erta aniqlash va aralashuv: .Davlat va nodavlat yordam dasturlari: Ijtimoiy integratsiya Aqli zaif bolalarning jamiyatga moslashuvini yaxshilash uchun ularni turli faoliyatlarga jalb qilish muhim. Bunda:

- Inclusive ta'lim (umumiy maktabda maxsus sinflar yoki guruhlar),
- Kasbiy ta'lim va mehnatga tayyorlash, Aqli zaif bolalar bilan ishlashda ota-onalarning qo'llab-quvvatlashi muhim ahamiyatga ega, chunki ular farzandining rivojlanishi va ijtimoiy moslashuvida asosiy rol o'ynaydi.

Biroq, ota-onalar uchun bu jarayon murakkab bo'lishi mumkin, shuning uchun ularga ko'mak ko'rsatish tizimi muhimdir. Quyida ota-onalarni qo'llab-quvvatlash

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th January, 2025

yo'llari keltirilgan. Psixologik yordam va maslahat berish Hissiy qo'llab-quvvatlash: Oila terapiyasi: Ta'lim va malaka oshirish dasturlari Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash Farzandni ijtimoiy hayotga moslashishiga yordam berish Ota-onalarning huquqiy va tibbiy qo'llab-quvvatlanishi Ota-onalarni qo'llab-quvvatlash tizimi nafaqat ularning stress darajasini kamaytiradi, balki farzandlarining rivojlanishi uchun yanada yaxshi sharoitlar yaratishga yordam beradi. Shu bilan birga, ota-onalarning ruhiy holati va ijtimoiy faolligi oilaning umumiy farovonligini oshiradi.

Xulosa: Aqli zaif bolalar maxsus ehtiyojlarga ega bo'lsa-da, ular ham boshqa bolalar kabi sevgi, e'tibor va qo'llab-quvvatlashga muhtoj. Ularning rivojlanishi uchun maxsus pedagogik, psixologik va ijtimoiy yordam tizimlarini yaratish muhimdir. Shuningdek, oilalar va jamiyatning birgalikdagi sa'y-harakatlari bu bolalarning kelajagini yorqinroq qiladi.

Foydalangan adabiyotlar

- 1.R. Mo'minova, Sh.M. Amirsaidova, Z.N. Mamarajabova, M.U. Xamidova,D.B. Yakubjanova, Z.M. Djalolova, N.Z. Abidova.-T.: O'zbekiston faylasuflar milliy jamiyati, 2022
- 2.Maxsus pedagogika asoslari
- 3.Elektron resus